

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

פרשת קרח, כ"ג סיון תשע"ד

מחאה חברתית

לפני כשלוש שנים נחשפנו למה שמכונה "המחאה החברתית". רבבות אנשים, נשים וטף יצאו לרחובה של העיר והפגינו כנגד האי צדק, שיש לטענתם, בחברה הישראלית.

לאורך ההיסטוריה היו שטענו ואף מחו כנגד עוולות חברתיות. כולנו זוכרים את "המהפכה הצרפתית", או את המאבק של האפרו-אמריקאים בארה"ב. אולם נראה שהראשונים למחות היו דווקא... קורח ועדתו, בפרשת השבוע שלנו.

קרח מגיע עם כ-250 איש ועומד בהפגנה מוחצנת מאוד מול משה והזקנים וטוען, "רב לכם, כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'". לכאורה, מחאה לגיטימית למדי, מדוע משה ואהרן משתלטים על ההנהגה? מדוע הם ממנים לבדם את 70 הזקנים? הרמב"ן מבאר את טענתו של קרח, הרי כל העדה עמדו בהר סיני ושמעו את עשרת הדברות ומדוע דווקא אהרן נבחר להנהיג? - קרח יוצא כנגד משה וטוען ל"אי צדק חברתי". המדרש מתאר לנו את טענת המוחים: "מיד התחילו שונאי משה להתגרות בו את ישראל ואמרו משה מלך ואהרן אחיו כהן גדול ובניו סגני כהונה תרומה לכהן מעשר לכהן כ"ד מתנות לכהן" - הוא אומר: ראו את משפחת עמרם שלקחו את ההנהגה לידיהם ולא זו בלבד אלא אף הטילו עלינו "קנסות" בצורת תרומות ומעשרות. טענתו העיקרית של קרח כלפי ההנהגה של עם ישראל במדבר היא: "העם דורש צדק חברתי!"

הרמב"ן מביא לנו את הצד של עם ישראל במחלוקת: "מתחלה היה לב העם אחרי משה ואהרן וכאשר לקחו קרח ועדתו איש מחתתו וישימו עליהם קטרת ועמדו פתח אהל מועד עם משה ואהרן אז קרא קרח לכל העדה ואמר להם כי בכבוד כולם הוא מקנא ויטב הדבר בעיניהם ונקלהו כלם לראות אולי יישר בעיני האלהים ותשוב העבודה לבכוריהם". העם נסחף אחרי קרח והייתה לו כנראה סיבה טובה. הופעתו של קרח באמצע המדבר לא מקרית, קרח מגיע בנקודת שבר גדולה מאוד בין העם לבין משה. בפרשה קודמת מבשר משה לעם את הבשורה הקשה: "במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מן עשרים שנה ומעלה... ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה" קרח מבין שזו שעתו, לאחר בשורה כזו מי ירצה במנהיג כמו משה. עדיף מנהיג כמו קרח שיבטיח להם הליכה מהירה לארץ ישראל. במצב כזה כמעט כל דבר שקרח יגיד - ישמעו לו. העם חובר אל קרח בזמן "ניסוי המחנות" בדרישה למה שהם מכנים "צדק חברתי".

דווקא תגובתו של משה תמוהה. מצופה היה ממנהיג שישב לקרח על טענותיו ויכיח את צדקתו. אולם תגובתו של משה אחרת לגמרי: "ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה..." משה מייחס חומרה מאוד גדולה לטענת קרח עד שהוא מבקש מהקב"ה שיטבח מהטבע.

חז"ל מוסיפים לנו פן נוסף למחלוקת - מחלוקת "הלכתית" שבה לקנטר את משה: "... קפץ קרח ואמר למשה טלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית? אמר לו משה חייבת בציצית! אמר קרח טלית שכולה תכלת אין פוטרת עצמה ארבע חוטין פוטרות אותה?! בית מלא ספרים, מהו שיהא פטור מן המזוזה? אמר לו חייב במזוזה! א"ל כל התורה כולה רע"ה פרשיות אינה פוטרת את הבית פרשה אחת שבמזוזה פוטרת את הבית?! אמר לו דברים אלו לא נצטוית עליהן ומלבך אתה בודאן" מבאר הכלי יקר: נראה שדעת בעל המדרש זה לומר שקרח חלק על מציאת השי"ת.

המדרש מנסה לתאר לנו מחלוקת שאינה דורשת "צדק חברתי" אלא מחלוקת הבאה למוסס את הבסיס עליו מושתתת ההנהגה של משה - הלכות לא הגיוניות! - ציצית, מזוזה, הקדשת הלויים אלו הם רק דוגמאות, לטענתו של קורח, למציאות הלכתית לא הגיונית, או במילים שלו "פרי דמיונו של משה". ייתכן ואם קרח היה נשאר במישור של "צדק חברתי" היה יכול להתפתח דיון תרבותי אולם כאשר קרח פונה למאבק חזיתי מול מה שמשה מייצג - הקב"ה - משה חייב להגיב בתגובה הכי קיצונית שהוא יכול - מוות על טבעי. חז"ל מכנים את מחלוקתו של קורח כמחלוקת "שאינה לשם שמים". אם קרח היה נשאר בטענתו לצדק - זה לא היה מחלוקת אלא מחאה. אולם כאשר קרח חולק על יסודות ההלכה - זו אכן מחלוקת שאינה לשם שמים.

גם בימינו ניתן לזהות את החוט הדק שבין מחאה על צדק לבין מחלוקת שאינה לשם שמים, כאשר אנו דורשים צדק חברתי אנו חייבים תחילה לוודא שאנו מקיימים צדק חברתי ושהמחאה מבוססת על טענות אמיתיות המבטאות הפליה, חוסר שוויון, שחיתות שלטונית. אולם כאשר הבקשה לצדק נובעת ממניעים אישיים, מסטיגמות, הכפשות והטלת רפש על ציבורים אחרים - זוהי לא מחאה זוהי מחלוקת שאינה לשם שמים.

קרח במחאתו מלמד אותנו מהי "מחלוקת שאינה לשם שמים" שאינה דרישה לצדק חברתי. ואילו המשנה מלמדת אותנו שמחלוקתם של הלל ושמאי היא "מחלוקת לשם שמים" והיא זו שבסופו של דבר תביא אותנו ליישום של צדק חברתי.

הכותב הינו: הרב שובאל כהנא רב בקהילה בנחליאל ומרבני צהר

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של ישרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית
ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

